

Druhý prokázaný výskyt dropa hřivnatého (*Chlamydotis macqueenii*) v České republice.

The second record of the Macqueen's Bustard (Chlamydotis macqueenii) in the Czech Republic.

Josef Chytil

Ornitologická stanice Muzea Komenského v Přerově, Bezručova 10, 750 11 Přerov; chytil@prerovmuzeum.cz

Chytil J. 2015: Druhý prokázaný výskyt dropa hřivnatého (*Chlamydotis macqueenii*) v České republice./ *The second record of the Macqueen's Bustard (Chlamydotis macqueenii) in the Czech Republic.* Zprávy MOS 73: 35–38.

Článek popisuje okolnosti zjištění druhého prokázaného výskytu dropa hřivnatého (*Chlamydotis macqueenii*) v České republice. Mladý samec byl nalezen na kraji silnice u Jaroměře dne 27. 11. 2005, při pitvě preparátorem p. Matuškou bylo zjištěno postřelení ptáka.

The article describes circumstances of the second record of the Macqueen's Bustard (Chlamydotis macqueenii) in the Czech Republic. The bird was found dead at the road edge close to the Jaroměř town (eastern Bohemia) on 27 November 2005. The bird was shot (as found during preparation). The measurements and the coloration of the bird allowed to identify it as an immature male. This is the second accepted record for the Czech Republic; the first one is dated to 6 September 1889 (shot in Central Bohemia).

Key words: Macqueen's Bustard; *Chlamydotis macqueenii*; second record; Czech Republic

ÚVOD

Drop hřivnatý patří v celé Evropě mezi velmi vzácné zatoulance. Jeho hnízdní areál leží v polopouštích, suchých a křovinatých stepích od Egypta východně od Nilu, Izraeli, celém Arabském poloostrově, Íránu, Afghánistánu, Pákistánu, Indii, středoasijských zemích bývalého SSSR (Kazachstán, Turkmenistán, Tádžikistán, Uzbekistán, Kyrgyzstán) přes Mongolsko až po severní Čínu (GORIUP 1997, BIRD-LIFE INTERNATIONAL 2015). Ve všech těchto zemích je ale s výjimkou Kazachstánu a Íránu omezen na malé až nepatrné území státu (SANGSTER & AL. 2004). V zemích kavkazského regionu je považován za vyhynulého v Arménii (CRAMP & SIMMONS 1979), za možného vzácného zatoulance v Azerbajdžánu a za druh s možným hnízdním v ruských oblastech severního Kavkazu. V zemích střední Asie pravidelně hnízdí v Kazachstánu, Turkmenistánu a Uzbekistánu, nepravidelně v Tádžikistánu, pravidelně prota-

huje Kyrgyzstánem, vzácně hnízdí a protahuje v jižní části ruské Sibiře (KOBLIK & ARCHIPOV 2014). Arabské populace jsou stále, severnější přezimují v Perském zálivu, jižním Pákistánu, severozápadní Indii a střední Číně (DEL HOYO & COLLAR 2014).

Celková populace je udávána v rozmezí 50 000–99 999 jedinců; přesnější stanovení počtu je vzhledem ke způsobu života velmi obtížné. Více jak polovina z celkového počtu hnízdních párů se vyskytuje ve stepích Kazachstánu (RIOU & AL. 2011). V celém areálu je ohrožen jak změnami v životním prostředí (např. rozsáhlé přeměny hnízdních biotopů v pistáciiové plantáže v Íránu, rušení při hnízdní – Koshkin & al. 2014), rozsáhlým lovem v Íráku a Íránu (JUDAS & AL. 2009), ale především intenzivním odlovem (Pákistán, Írán) pro potřeby sokolnictví (COMBREAU 2007). Téměř v celém areálu je udáván výrazný pokles početnosti (COMBREAU & AL. 2001, TOURENQ & AL. 2005).

Výskyt v České republice

V České republice byl až do roku 2005 zjištěn pouze 1 ×; jeden jedinec byl střelen v Mýšlovic ve středočeském kraji 6. září 1889 (HUDEC & AL. 2005). Druhý jedinec byl nalezen ve sbírce pana Pavla Matušky z Jaroměře (viz CHYTL & VYMAZAL 2015). V jeho preparátorském deníku je nález popsán pod inv. číslem 211B následovně: „27.11.2005 jsem našel na silnici mezi Smřícemi a obcí Rošky dropa malého, ležel na krajnici zastříkaný blátem, při běžné prohlídce jsem našel několik per z ocasu (přelámané a rozježděné) nedaly se použít. Největšího překvapení jsem se dočkal při stažení kůže která byla asi na 5ti místech

Obr. 1. / Fig. 1.: Mladý samec dropa hřívnatého, Jaroměř, 27. 11 2005. / *Immature male of Macqueen's Bustard (Chlamydotis macqueenii), Jaroměř, November 27, 2005. Foto J. Polčák.*

prostřílena broky. V té době se konají všude hony. Protože jsem se ptal mnoha známých chovatelů jestli někdo neměl v zajetí dropa malého, většina z nich odpovídali že ani neví že tento drop existuje. Protože neměl ani kroužek, považuji ho jako volně žijícího. Při jeho velikosti křídlo 360mm, zobák 32mm běhák 90 mám však pochybnost jestli nejde o dropa obojkového *Ch. undulata*“. Následovný zápis je z 20.12.2005: „Znovu se vracím k tomuto ptáku, opět

jsem se snažil vypátrat jestli někdo neměl v zajetí ale bez výsledku. Věnuji se mu protože ho považuji u nás za velmi vzácného. Pro nedostatek znalostí jsem ho označil jako dropa malého ale přikláním se k druhu *Chlamydotis undulata (Jacquin 1784)*“.

Míry udávané preparátorem byly v rámci možnosti přeměřeny: délka křídla 365mm, běhák 90mm, zobák od předního okraje nozdry 20mm, od čelního opeření 29mm, ocas neměřitelný (ulámané konce per). Uvedené míry leží na spodním rozmezí udávaném pro nedospělé samce *C. macqueenii* (CRAMP & SIMMONS 1979), kterému odpovídá zbarvení získaného jedince.

Okolnosti nálezů včetně fotografické dokumentace druhu byly nahlášeny Faunistické komisi ČSO, která nález uznala jako druhý výskyt pro Česko pod číslem 71/2014.

Výskyt v Evropě

V celé Evropě patří mezi extrémně vzácné zatoulance. Otázkou je, do jaké míry se uvedené údaje týkají přímo dropa hřívnatého; ještě nedávno byl tento taxon spojen v jeden druh s dropem chocholatým (*Chlamydotis undulata*), a ne všechny uvedené údaje (především ze zemí kolem Středozemního moře) se tak musí týkat dropa hřívnatého. Nejvyšší počet zjištění se týká Itálie (10 výskytů) a potom (možná překvapivě) Německa s osmi záznamy, v dalších zemích nebyl zjištěn více jak 5 × (Velká Británie, Polsko). Překvapivě nízký je počet údajů z Turecka, které leží nedaleko od hnízdního areálu druhu, přesto zde byl zjištěn v roce 2013 po více jak 100 letech (www.tarsiger.com). V následujícím přehledu je podán v abecedním sledu výskyt v evropských krajinách. Je z něj zřejmé, že většina výskytů spadá do září – prosince, s maximum zjištění v říjnu. Do uvedeného rozmezí spadají i oba exempláře z Česka.

Belgie: 4 ×: (1) září 1842 – 1 ex. Virton; (2) 1. ad M prosinec 1844 Rotselaar; (3) 13.12.1845 Woluwé-Saint-Etienne (GLUTZ VON BLOTZHEIM & AL. 1973; LEWINGTON, ALSTRÖM & COLSTON 1991); (4) 19.–20.01.2003 – samice 1. zima Lombardsijde.

Dánsko: 1 ×: 07.10.1892: 1 ex. stf. Emmerlev Mark, Hojer, SJ (www.netflugl.dk)

Finsko: 1 ×: 19.09.1861: 1 M stf. Lauttasaari, Helsinki (www.tarsiger.com)

Francie: 3 ×: (1) prosinec 1807, Chartres; (2) únor 1833, Lyon (3) 1910, Hycres

Holandsko: 1 ×: 10.12.1850: ad. M Zeist, Utrecht (www.tarsiger.com)

Kypr: 3 ×: three recent records, the last one 1998 (Toman in litt)

Lotyšsko: 1 ×: 15.09.1880: 1 ex. stf. Lielvarde, Og (www.tarsiger.com)

Litva: – charakterizován jako druh se vzácným záletem (KOBLIK & ARCHIPOV 2014)

Maďarsko: možná překvapivě, vzhledem k charakteru biotopů v zemi, žádný záznam o výskytu (MME 2008).

Německo: 8 ×: (1) 15.1.1798 ad M u Eslingenu (*Bádensko-Württembersko*); (2) 1822 1 F Bádensko-Württembersko; (3) 22.10.1822 1 M Offenbach (*Hesensko*) (4) X. 1822 Kastel (*Hesensko*) (5) 1836 juv M u Löbau (*Drážďany*); (6) 12.11.1843 1 ex Schleswig-Holštýnsko (7) X. 1847 Kröpelin (*Rostock*) (8) 17.12.1968 juv M Heerter Klärteiche (Dolní Sasko); GLUTZ VON BLOTZHEIM & AL. (1973).

Polsko: 5 ×:(1) zač.11.1800: Kotowice Wrocław; (2) před 1811: neurč. část Slezska (3) 1848: samec stf. Giebultow (*kraj Luban*); (4) prosinec 1862: Ilża (Kielce); (5) 12.12.1977 – silně vysílený samec chycen v Radostkowie u Czestochowe (TOMIALOJC & STAWARCZYK 2003).

Rumunsko: 1 ×: 20.04.1931: 1 ex. Sicula, Arad (www.tarsiger.com)

Řecko: 1 ×: červen 1841: 1 ex. vyplašen psem Spercheios Delta (Handrinos & Akriotis 1997)

Slovensko: 1 ×: 10.05.1974: M střelen mezi Tomášikovo, Horné Sáliby a Mostová, o. Galanta (Lichard & al. 1997).

Slovinsko: 1 ×: 21.11.1970: 1 ex. střelen Ribnica na Dolenjskem (Hanžel & Šere 2012).

Švédsko: 3 ×: (1) únor 1847 – 1 ex. Solberga, Gräs-gård, Öland; (2) 26.10.1933 – juv. F Gävunda, Venjanssön, Dalarna; (3) 10.1974 – juv. ex. Schäfte-riängarna, Ottenby, Öland (www.sofnet.org)

Švýcarsko: 3 ×: (1) 18.11.1840 1M Wetzikon, Curych (nebo: Rapperswil; St. Gallen?); (2) 18.11.1916 – 1M střelen Malters/Littau (*Luzern*; MAUMARY & AL. 2007); (3) 12.-14.10.2008: 1 ex. Grandfontaine, Jura; (VALLOTON & AL. 2010).

Turecko: dříve zřejmě nepravděpodobně hnízdící, nově: 17.10.2013: 1 zraněný Karapinar Ovasi, Konya – první po 101 letech (www.tarsiger.com)

Ukrajina: (vzácný zálet – Koblik & Archipov 2014)

Velká Británie: 5 ×: (1) 07.10.1847: 1 ex. stf. Kirton, Lindsey, Lincolnshire; (2) 05.10.1892: ad. M u Redcar, Yorkshire; (3) 17.10.1896: M u Spurn, Yorkshire; (4) 24.10.1898: F St. Fergus, Aberdeenshire; (5) 21.11.-29.12.1962 – 1 ex. Westleton, Suffolk (AXEL 1964, JOBSON & SMALL 2004).

Poděkování

Mgr. Martinu Vavříkovi děkuji za poskytnutí většiny literárních a internetových údajů.

LITERATURA

- AXEL H.E. 1964: Houbara Bustard in Suffolk. *Brit. Birds* 57(6): 247–249.
- BIRDLIFE INTERNATIONAL 2015: Species factsheet: *Chlamydotis macqueenii*. Downloaded from <http://www.birdlife.org> on 12/12/2015.
- COMBREAU O. 2007: Arabic falconry and the illegal Houbara trade in Arabia. *Falco*: 16–17.
- COMBREAU O., LAUNAY F. & LAWERENCE M. 2001: An assessment of annual mortality rates in adult sized migrant houbara bustards (*Chlamydotis [undulata] macqueenii*. *Animal Conservation* 4(2): 133–141.
- CRAMP S. & SIMMONS K.E.L. 1979: The birds of the Western Palearctic. Vol. II. Oxford Univ. Press.
- GLUTZ VON BLOTZHEIM U.N., BAUER K. & BEZZEL E. 1973: Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Teil 5. Akademische Verlagsgesellschaft, Frankfurt am Main.
- GORIUP P. 1997: The world status of the Houbara Bustard *Chlamydotis undulata*. *Bird Conservation International* 7: 373–397.
- HANDRINOS G. & AKRIOTIS T. 1997: The birds of Greece. Christopher Helm, London.
- HANŽEL J. & ŠERE D. 2012: Seznam ugotovljenih ptic Slovenije s pregledom redkih vrst. *Acrocephalus* 32: 143–203.

- DEL HOYO J. & COLLAR N. J. 2014: HBW and BirdLife International Illustrated Checklist of the Birds of the World. Vol. I. Non-Passeriformes. Lynx Edicions, Barcelona.
- HUDEK K., ŠŤASTNÝ K. & AL. 2005: Fauna ČR. Ptáci 2/I., 2/II. Academia, Praha.
- CHYTL J. & VYMAZAL M. 2015: ORNIS získala historicky nejrozsáhlejší sbírku preparátů ptáků. Zprávy MOS 73:
- JOBSON G. J. & SMALL B. J., 2004: From the Rarities Committee's files: The Macqueen's Bustard in Suffolk in 1962. Brit. Birds 97: 68–72.
- JUDAS J., LAWRENCE M. & COMBREAU O. 2009: High mortality of Asian Houbara *Chlamydotis macqueenii* in Iran. Falco: 14–15.
- KOBLIK E.A. & ARCHIPOV B. JU. 2014: Fauna ptic stran Severnoj Evrazii v granicah byvshego CCCP. Spiski vidov. Tov. Nauč. Izd. KMK, Zoologičeskije issledovanija No. 14. Moskva.
- KOSHKIN M. A., COLLAR N. J. & DOLMAN P. M. 2014: Do sheep affect distribution and habitat of Asian Houbara *Chlamydotis macqueenii*? Journal of Arid Environments 103: 53–62.
- LICHARD M., MATOUŠEK B. & PSOTA A. 1997: Drop hrivnatý (*Chlamydotis undulata*) – nový člen avifauny Slovenska. Tichodroma 10: 162–163.
- MAUMARY L., VALLOTTON L. & KNAUS P. 2007: Die Vögel der Schweiz. Schweizerische Vogelwarte, Sempach, und Nos Oiseaux, Montmolin.
- MME NOMENCLATOR BIZOTTSÁG 2008: Magyarország madarainak névjegyzéke. Nomenclator avium Hungariae. MMTE, Budapest.
- RIOU S., JUDAS J., LAWRENCE M., POLE S. & COMBREAU O. 2011: A 10-year assessment of Asian Houbara Bustard populations: trends in Kazakhstan reveal important regional differences. Bird Conservation International 21: 134–141.
- SANGSTER G., COLLINSON M., HELBIG A. J., KNOX A.G. & PARKIN D.T. 2004: The taxonomic status of Macqueen's Bustard. Brit. Birds 97: 60–67.
- TOMIALOJC L. & STAWARCZYK T. 2003: Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. PTPP „pro Natura”. Wrocław.
- TOURENQ C., COMBREAU O., LAWRENCE M., POLE S. B., SPALTON A. & GAO X. J. 2005: Alarming houbara bustard population trends in Asia. Biological Conservation 121: 1–8.
- VALLOTTON L., PIOT B., SCHWEIZER M. & KNAUS P. 2010: Seltene Vogelarten und ungewöhnliche Vogelbeobachtungen in der Schweiz im Jahre 2009. Orn.Beobachter 107: 221–246.
- www.netfugl.dk
- www.sofnet.org
- www.tarsiger.com